

Tanulmányok

Versenyképesség, innováció és területi forrásfelhasználás jellemzői a közép-dunántúli régióban

A tanulmány célja a Közép-Dunántúl régió versenyképességi jellemzőinek és innovációs potenciáljának a bemutatása, valamint annak vizsgálata, hogy ezek változtak-e érdemben az európai uniós területi források hatására. A tanulmány első fele a releváns szakirodalomra és makrogazdasági adatokra támaszkodva elemzi a Közép-Dunántúl régió társadalmi-gazdasági jellemzőit, versenyképességi és innovációs szempontból. A vizsgálat olyan, sok mutatót egyesítő komplex indikátorok elemzésével valósult meg, amelyek alkalmasak egy-egy ország vagy régió innovációs teljesítményének, valamint versenyképességi jellemzőinek számszerűsítésére.

Mivel a komplex indikátorok kialakítása és egys mutatóinak mérése egységes, nemzetközi módszertan alapján történt, így alkalmasak különböző területi egységek összehasonlító elemzésére. A tanulmány második fele egy forrásallokációs elemzés, amely a felhasznált kohéziós területi támogatások jellemzőit vizsgálja, és arra a kérdésre keressük a választ, hogy a területi programok keretében felhasznált forrásoknak van-e hatása a Közép-Dunántúl régió innovációs teljesítményre és versenyképességére. A vizsgálat két költségvetési időszakot érint: a már lezárult 2007-2013-as időszakot és a jelenlegi, 2014-2020-as költségvetési időszakot. A tanulmány legfontosabb következtetése, hogy a relatíve jó makrogazdasági (magas szintű foglalkoztatottság, növekvő GDP),

és a magas szintű abszorpciós mutatók nem tükröződnek sem a versenyképességi, sem az innovációs indexekben. A hosszú távú stabilitáshoz szükséges a régió tudásintenzív ágazatainak fejlesztése, a nagyvállalatok helyi beágyazottságának erősítése és a kkv-k innovációs potenciáljának növelése.

A jelenlegi és a korábbi európai uniós költségvetési időszakban, azaz 2007-től napjainkig a területi operatív programok (Közép-dunántúli Operatív Program, továbbiakban KDOP; Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, továbbiakban TOP) keretében közel 326 milliárd forint uniós fejlesztés forrás érkezik / érkezett a Közép-Dunántúl régióba. Adódik a kérdés, hogy a gazdaság fejlődéséhez, a versenyképesség javulásához, az innovációs teljesítmény növekedéséhez és a társadalom általános jólétéhez hozzá tudnak-e / tudtak-e járulni érdemben e forrásokból megvalósuló fejlesztések. A régió az elmúlt évtizedben számos sikert fel tud mutatni, ilyennek tekinthető például, hogy az fDi Magazine *A jövő európai városai és régiói* című mellékletében a mikrovárosok közötti versenyben két kategóriában (befektetői környezet, gazdasági potenciál) is első tíz helyezett között szerepeltette Székesfehérvárt (fDi, 2018). Az ilyen és ehhez hasonló eredményekre tekinthetünk úgyis, mint a Közép-Dunántúl régió sikerére, azt azonban nehéz megítélni, hogy ezekben mekkora szerepe volt az uniós forrásokból megvalósult fejlesztéseknek. A tanulmány első része makrogazdasági adatokra és releváns szakirodalomra támaszkodva bemutatja a régió néhány társadalmi-gazdasági jellemzőjét, elsősorban a versenyképességi és innovációs szempontokra fókuszálva. A területi programok keretében felhasznált uniós források elemzésével a kutatás második része foglalkozik.

A tanulmány következtetései hasznos visszacsatolást jelenthetnek a 2021–2027-es uniós költségvetési időszak tervezéséhez.

Módszertan

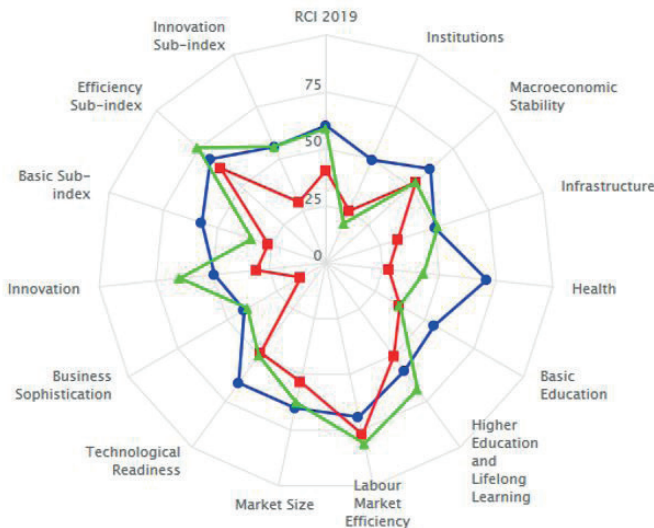
A tanulmány elkészítése során alkalmazott adatbáziselemzés alapját a fejlesztéspolitikai információs rendszer szolgáltatta. A rendszerből kinyerhető adatokból a területi operatív programok támogatási adatai kerültek feldolgozásra. Ezt kiegészítették KSH-adatbázisok, amelyek a fejlesztéspolitikai adatok társadalmi-gazdasági szempontú relatív megítélését tették lehetővé. A fejlesztéspolitikai és KSH adatbázisokon kívül a kutatás nagyban támaszkodott az Európai Bizottság versenyképességet mérő European Regional Competitiveness Indexre (ERCI), valamint az innovációt mérő Regional Innovation Scoreboardra (RIS). Az adatsorok vizsgálatának területi fókuszába a Közép-Dunántúl került. A vizsgálat második módszertani eszköze a dokumentumelemzés volt, amely elsősorban a fejlesztéspolitikai dokumentumokra (operatív programok, pályázati felhívások, területi stratégiák), valamint a releváns szakirodalmi háttérre összpontosított.

A közép-dunántúli régió versenyképességének és innovációs teljesítményének jellemzői

Egy régió nemzetközi versenyképességének megítélésére jó kiinduló pontot nyújt az Európai Bizottság által elkészített European Regional Competitiveness Index. A 84 indikátorból szármított eredménytábla, 11 kategóriában értékeli az európai uniós régiók (NUTS²) teljesítményét versenyképességi szempontból².

Az index alapján a Közép-Dunántúl versenyképességi helyzete, a többi magyar régióhoz hasonlóan igen kedvezőtlen, ugyanis az Európai Unió 268 NUTS²-es régiója közül csupán a 194. helyre került rangsorolva. A Regionális Versenyképességi Index mutatói alapján a Közép-Dunántúl régió olyan régiókkal mutat hasonlóságot, mint a görög Ionia Nisia vagy Dyitiki Makedonia, a lengyel Małopolskie vagy Łódzkie a spanyol Extremadura, a bolgár Severozápad vagy épp a dél-olasz Puglia. A lista láttán joggal merül fel a kérdés, hogy mégis milyen hasonlóságot mutat

1. ábra: Regionális Versenyképességi Index, Közép-Dunántúl

Forrás: European Regional Competitiveness Index

Magyarország gazdasági szempontból egyik legjobb állapotú régiója egy dél-olasz, spanyol, lengyel vagy épp bolgár régióval. Rossz úton járunk, ha csupán a gazdasági teljesítményből indulunk ki, hisz ebből a szempontból kifejezetten heterogén a lista. A Közép-Dunántúl Régió egy főre jutó GDP-je az EU átlag 66%-a (Eurostat, 2018), ami kifejezetten magas érték a lista többi tagjához képest, míg bolgár régió a 40%-ot sem éri el (37%, 2018). Már ebből is látszik, hogy a versenyképesség jelentősen több, mint csupán a gazdasági fejlettség.

Az RCI egy összevont index, amely a régió versenyképességének nemzetközi megítélésére alkalmas, azonban nagyon sok olyan információ rejt el, amelyek csak a mutatók részletes vizsgálatakor kerülnek felszínre. A vizsgált mutatók szempontjából egy kivételével a Közép-Dunántúl régió alatta marad az európai uniós átlagnak (1. ábra).

A Közép-Dunántúl régió munkaerőpiaci hatékonyság tekintetében kedvező képet mutat. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a munkanélküliség elenyésző, a foglalkoztatottság relatíve magas, leegyszerűsítve úgy is fogalmazhatunk, hogy aki szeretne dolgozni, az el is tud helyezkedni a régióon belül. A munkanélküliségi ráta 2010-ben 10% felett tetőzött, amely 2019-ra már 3% alá csökkent (2%, 2019 negyedik negyedév, KSH). 2020 második negyedévében az egész országra kiható pandémia helyzet a régió munkanélküliségi adataira is hatással volt, a ráta 3,4%-ra emelkedett. Ez az adat önmagában még európai mércével mérve sem mondható rossznak, egészséges munkaerőpiaci helyzetet mutat. Az elmúlt évtizedben számos hazai és európai uniós forrásból finanszírozott program segítette a munkaerőpiaci hatékonyság javulását, pl. foglalkoztatást elsegítő képzési támogatások, munkaadón keresztüli képzési támogatások, bértámogatások, első munkahely garancia program, pályakezdő álláskeresők támogatása, vállalkozóvá válás segítése stb. Nem szabad azonban megfelekedni a közfoglalkoztatásról sem, amely egyfelől hozzájárult a kedvező munkanélküliségi és foglalkoztatottsági adatok eléréshez, másfelől rontotta a fenti programok hatékonyságát.

A munkanélküliségi ráta mellett érdemes megvizsgálni a foglalkoztatottság alakulását is a régióban, amely szintén kedvező képet mutat. A 2008-2009-es gazdasági és pénzügyi válság még éveken át éreztette hatását, amely negatívan hatott minden régió foglalkoztatottsági mutatóira. A Közép-Dunántúlon relatíve hamar, 2010-ben megtörtént a fordulat, és a foglalkoztatottsági szint növekedni kezdett, amely 2016-ban elérte a 60%-ot, 2019-ben pedig a 62,2%-os értéket.

A munkaerőpiaci hatékonyságot tükröző mutatók tekintetében jelentős területi különbségek mutatkoznak az országban belül, azonban a versenyképességi mutatók egy része nem régió specifikus jellemzőket tükröz, sokkal inkább befolyásolják a hazai és a világgazdasági folyamatok. Ilyen többek között a makroökonómiai stabilitás, amely ugyanazt az értéket mutatja a Közép-Dunántúlon, mint Közép-Magyarországon (1. ábra) sőt valamennyi hazai régióban. Az uniós átlaghoz képesti elmaradás a mutató tekintetében nem jelentős.

Az egy főre jutó bruttó hazai termék az országos átlag százalékában mutató a régiók egymáshoz viszonyított gazdasági helyzetét jelzi. A Közép-Dunántúl régió szempontjából az elmúlt egy évtizedben szinte semmilyen lényeges elmozdulás nem történt. A régió stabilan elfoglalta a lista harmadik helyét évről évre 90% körüli eredménnyel. Másképp fogalmazva, a régió gazdaságának kedvező adottságai és potenciálja hosszú távon biztosítja az országban belüli relatíve jó helyezését, ugyanakkor ez a teljesítmény arra nem elégséges, hogy meghaladja, vagy akárcsak megközelítse a Nyugat-Dunántúl gazdasági fejlettségi szintjét vagy a hazai átlagot.

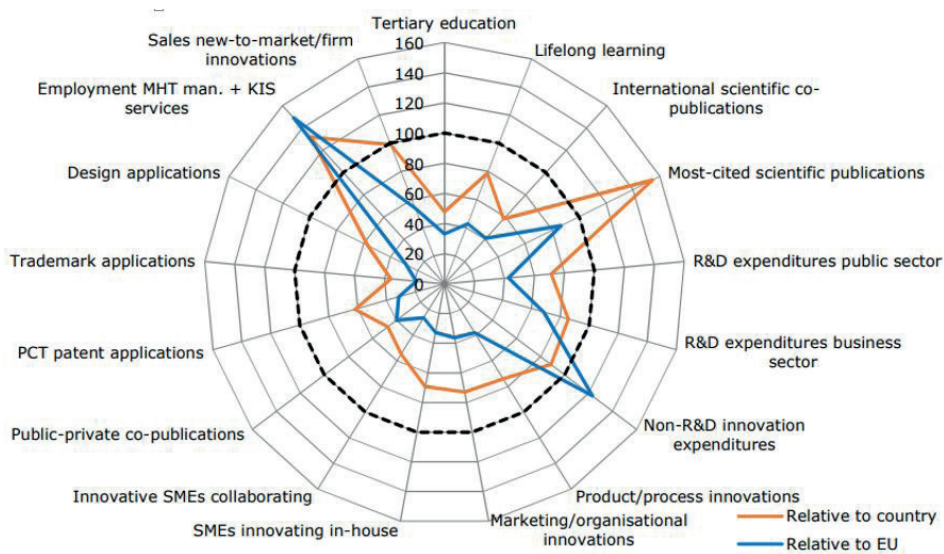
A legaggasztóbb, azaz az átlagtól leginkább leszakadó versenyképességi indikátorértéket a „health” azaz a lakosság egészségi állapota mutatja (1. ábra). Jóllehet a leszakadás mértéke hazai sajátosság, a régiónak sajnos még a Közép-Magyarország régióhoz képest is jelentős a lemaradása a területen. A vezető halálokok továbbra is a szív és érrendszeri valamint daganatos megbetegedések. A betegségek okai a helytelen táplálkozás, kevés mozgás, alkoholizmus, dohányzás, környezeti ártalmak, szegénység és rossz szociális körülmények, az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiánya. Mind-

ezek eredményeképpen a születéskor várható élettartam alacsony, az általános halálozási arányszám magas, szintén magas a betegségek előfordulása, gyakorisága, a táppénzes napok száma, az életmód-korlátozottság, a fogyatékoság népesség szintű aránya. Mindezek összességében negatív hatással vannak a régió versenyképességére is.

Szintén tetemes a régió lemaradása az uniós átlaghoz képest az un. „business sophistication” mutató tekintetében, ami alapvetően a helyi gazdaság integritását, beágyazottságát hivatott mérni. A mutatót befolyásolja a helyi beszállítói hálózat minősége, a beszállítók mennyisége. Fontos szempont a helyi kis-és középvállalkozások által történő minél magasabb hozzáadott érték előállítás, ezáltal a régió gazdaságát meghatározó multinacionális vállalatok beágyazottságának növelése. Ezek olyan, a versenyképességet negatív irányban befolyásoló tényezők, amelyekkel a Közép-Dunántúl régióknak szembe kell néznie. Egyrészt a régió erőssége a külföldi tőkevonzó képessége, másrészt nagyon gyenge ezek beágyazottsága a helyi gazdaságba.

Európai mércével mérve szintén rosszul teljesít a régió az innovációs mutatók tekintetében, amelyet érdemesebb részletesen is megvizsgálni, mert az RCI index innovációs alindexe csak három mutatót (pl. a fent már részletezett „business sophistication”) tartalmaz. A régió innovációs teljesítmény nemzetközi megítélésére reálisabb képet nyújt az Európai Bizottság által évente elkészített Regional Innovation Scoreboard (RIS), amely az European Innovation Scoreboard (EIS-Európai Innovációs Eredménytábla) regionális kiterjesztése (2. ábra). A 27 indikátorból számított összevont mutató, a KFI (kutató, fejlesztés és innováció) rendszer működését befolyásoló tényezőket, annak mozgatóit, folyamatait valamint finanszírozását próbálja számszerűsíteni, és ezek alapján rangsorolja az egyes országok és régiók innovációs teljesítményét. Az értékelési szisztéma a rangsor felállításán túl négy nagy kategóriába sorolja a vizsgált területi egységeket: vezető, erős, mérsékelt és gyenge innovátorok. A 2019-es RIS eredmények alapján a Közép-Dunántúl régió a többi hazai régióval együtt, a „moderate”, azaz mérsékelt innovátorok közé került besorolásra.

2. ábra: A Közép-Dunántúl régió innovációs teljesítménye

Forrás: Regional Innovation Scoreboard, 2019

Általánosságban elmondható, hogy a gyenge innovációs eredmény sok más tényező mellett a humán erőforrások és a szellemi tulajdonvédelem (pl. bejegyzett szabadalmak száma) gyengeségeire valamit az innovatív vállalatok hiányára vezethetők vissza. A K+F kiadások aránya mind a köz, mind a magán szektorban messze elmarad az uniós átlagtól (Pásztor, 2019). A vállalatok KFI finanszírozásban betöltött szerepének fontosságát hangsúlyozza Dóry (2001) is. Véleménye szerint a 21. században megnövekszik a vállalatok tudás alapú társadalomban és innovációban betöltött szerepe, az egyes régiók és az országok közötti versenyben.

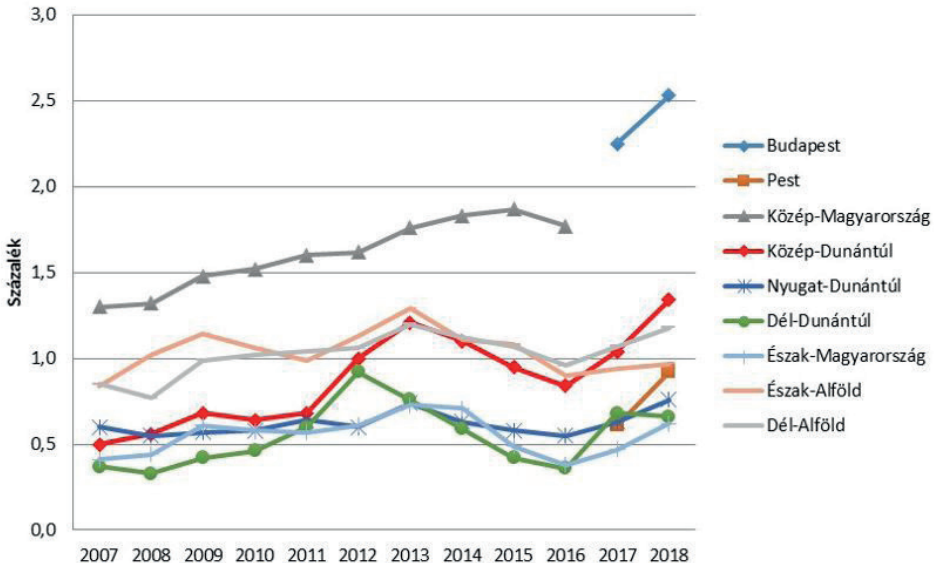
Bár nemzetközi mércével a régió KFI teljesítménye elhanyagolható, a hazai innovációs ökoszisztémában a Közép-Dunántúl szerepe kiemelkedő. Egy átmeneti visszaesés után – ami leginkább az uniós források ciklikusságából fakad – 2017-re a régió GDP arányos KFI ráfordítása elérte az 1,1%-ot (3. ábra), ami Budapest után a második legmagasabb érték. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a 2011. évi Nemzeti Reform Programban, majd később a Partnerségi Megállapodásban hazánk vállalta, hogy a GDP százalékában mért K+F-ráfordítások

aránya 2020-ra eléri az 1,8%-ot (2019-ben 1,48% volt az országos érték). Ezt a szintet a Közép-Dunántúl régió az elmúlt időszak jelentősen megnövekedett uniós (GINOP, EFOP) K+F forrásfelhasználása ellenére sem tudja elérni. A célértéktől való elmaradás nem kirívó eset, Budapesten kívül egyik régió sem fogja tudni teljesíteni.

Nagyon nagy a lemaradás a szellemi tulajdonvédelem tekintetében, amit leginkább a szabadalmak számával (trademark application) lehet jellemezni. A területen való lemaradás azért is káros, mert régióon belüli együttműködésekre és tudásáramlásra is negatívan hat. A vállalkozásoktól elzártan működő egyetemi, akadémiai kutatók ugyanis a szabadalmi bejelentéseken keresztül értesülnek / értesülhetnek a piac aktuális trendjeiről, elvárásairól.

A Közép-dunántúl régió gazdasági fejlődésében már a kilencvenes évektől kezdve kiemelkedő szerepe volt a régióba áramló külföldi működő tőkének (Baráth et al., 2001). Szépvölgyi (2006) szerint a régióban, különösen Tatabánya és Székesfehérvár esetében a külföldi tőkebeáramlás kedvező hatással volt a gazdasági együttműködésekre. A helyben lévő kis- és középvállalatok számára lehetőséget nyújtott arra,

2. ábra: A Közép-Dunántúl régió innovációs teljesítménye

Forrás: Regional Innovation Scoreboard, 2019

hogy beszállítónak váljanak, másfelől a multinacionális vállalatok a korábban meglévő foglalkoztatási problémákra is megoldást kínáltak. A külföldi működőtőke-beruházásokra épülő újraparosodás hozzájárult a régió autó és elektronikai iparban betöltött szerepének jelentős erősödéséhez (Kukely, 2008), s ennek révén gazdaságának fejlődéséhez. Ugyanakkor a külföldi működőtőke régióba való vonzása nem minden esetben, és nem minden elemében tekinthető sikernek. A nagyarányú külföldi működőtőke jelenléte gyakran a helyi hozzáadott érték alacsony szintjével párosul. A Közép-Dunántúl régió gazdaságában arányaiban kevés az olyan középvállalat, amelyek képesek lennének a nagy cégek helyi beágyazódását biztosítani (Molnár et al., 2018).

Forrásallokáció 2007-2013

A Közép-Dunántúl régió a 2007–2013-as költségvetési időszakban összesen mintegy 164 milliárd forint támogatást használt fel a KDOP keretében. Több elemzés (például Nagy, 2008; KPMG, 2017) is foglalkozik az európai uniós források hatékonyságával, és szinte mindegyik arra a következtetésre jut, hogy az európai uniós forrásokból megvalósuló beruházások kevésbé költséghatékonyak („ingyen pénz” = pazarló beruházások), mint a kizárólag magánérső beruházások. Általánosságban azt mondhatjuk, hogy a támogatásból megvalósuló beruházások hatékonysága versenyképességi szempontból elmarad a kizárólag magánérső beruházások mellett. Több modellszámítási kísérlet (például KPMG, 2017) is történt arra vonatkozóan, hogy a felhasznált források milyen arányban járultak hozzá az ország GDP-növekedéséhez. Ezek alapján nem áll messze a valóságtól, hogy 2015-ben az elszámolási időszak utolsó évében már a GDP 5-6 százalékát is az európai uniós források biztosították. A 2014-2020-as időszakra, hasonló makro-modell még nem készült.

Versenyképességi szempontból fontos kérdés, hogy a források elosztása során miként érvényesül a területi kohézió. Ehhez kapcsolódóan érdemes megvizsgálni, hogy oszlanak meg a fejlesztési források a régió és a régióközpontok között. Székesfehérvár a régió számára, KDOP-

ból rendelkezésre álló forrásoknak 12 százalékát használta fel, ami nagyságrendileg hasonló a többi régióközpont régióhoz viszonyított arányához. Székesfehérváron, tehát nem volt tapasztalható túlzott forráselszívás a régió kárára. Ez mindenképpen fontos megállapítás, ugyanis egy aránytalan, csak az erős gazdasági centrumokat segítő forráselosztási rendszer a területi kohéziós célokat ásta volna alá, ami negatívan hatott volna a régió versenyképességére.

A Közép-Dunántúl régió rendelkezésre álló forrásainak 20 százalékát helyi mikro, kis- és középvállalkozások nyerték el. A forrásokból ennél magasabb arányban csak a Dél-Alföld és Közép-Magyarország vállalkozásai részesültek. A régióközpontokban ennél jelentősen magasabb arányban részesültek a vállalkozások a forrásokból, közülük is kiemelkedik Székesfehérvár, ahol a források több mint 40%-a kis és középvállalkozásoknak jutott. A kis- és középvállalati szektor támogatása mellett gazdasági szempontból számos racionális érv sorolható fel: a szektor jelentős szerepet tölt be a régió jövedelemtermelésében, az önkormányzat bevételi forrásai között, a megvalósuló beruházások finanszírozásában, a multinacionális vállalatok beszállítói tevékenységében, valamint a helyi munkahelyteremtésben és a foglalkoztatottság növelésében.

Felmerül a kérdés, hogy innovációpolitikai szempontból miért fontos a vállalkozások támogatása. A hazai vállalkozások KFI rendszerben betöltött szerepe, jelentősen kisebb, mint Nyugat-Európában, alacsony az innovatív kkv-k hiánya. Miközben a vállalkozói szektorban a K+F ráfordítás a GDP százalékában mérve több mint két és félszeresére nőtt 2003 óta, azonban a vállalati K+F néhány külföldi tulajdonú nagyvállalatnál koncentrálódik (Peer Review, 2016), és továbbra is alacsony, 28,7% az innovatív kkv-k aránya (KSH, 2017, legalább 10 foglalkoztató cégek vonatkozásában).

Versenyképességi, és innovációs szempontból, a területi programok leghatékonyabb elemei a gazdaságfejlesztési támogatásai voltak. Ezek azok a források, amelyek közvetlenül a gazdasági szereplőkhöz jutottak, valamint e források esetében volt a legmagasabb az egy támogatási forintra jutó önerő nagysága. A Közép-Dunántúl

régióban felhasznált ROP-források több, mint 16 százaléka szolgált közvetlen gazdaságfejlesztési célokat, míg ez az arány a régióközponban 44% volt. Ezekre a tevékenységekre 26,6 milliárd forint támogatás jutott a 2007-2013-as időszakban. Érdemes továbbá megemlíteni, hogy e beruházások esetében volt a legmagasabb a kapcsolódó magánérvő mértéke. Nem áll távol a valóságtól az a kijelentés, hogy e fejlesztések eredményezték az egy támogatási forintra jutó legnagyobb mértékű gazdasági növekedést a régióban, de a kevésbé mérhető ún. spillover hatások is e projektek esetében voltak a legjelentősebbek. A ROP-forrásokból jöttek létre a régió új inkubátorházai, mint pl. a székesfehérvári Déli Ipari Park, vagy az Alba Ipari Zóna bővítése és fejlesztése. Az ipari parkok, inkubátorházak esetében a támogatási forrásoknak multiplikátorhatásuk is van, hiszen azon túl, hogy közvetlenül gazdasági társaságok jutottak támogatásokhoz, ezek a beruházások további vállalkozásoknak biztosítanak üzleti infrastruktúrát és fejlődési lehetőséget.

A KDOP források negyede szolgált közvetlen turizmusfejlesztési célokat. Joggal merülhet fel a kérdés, hogy ezek a beruházások milyen régiós célkitűzéseket szolgáltak, és mennyiben járultak hozzá a régió versenyképességének növeléséhez. Míg a szálláshelyfejlesztések feltételezhetően erőteljesebben járultak hozzá a gazdasági növekedéshez, addig az attrakció és vonzerőfejlesztések korlátozottabban. A KDOP turizmusfejlesztési forrásaiból valósult meg többek között a műemléki védelem alatt álló Magyar Király Szálló szobakapacitásának és szolgáltatásainak minőségi fejlesztése. A források elenyésző része Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) szervezetek kiépítését és tevékenységét finanszírozta.

A források mintegy 18 százaléka szolgálta a régió közlekedésfejlesztési céljait. Ennek az összegnek (30 milliárd forint) több mint feléből a térségi jelentőségű közutak fejlesztése valósult meg, a másik feléből pedig a belterületi utak, és kerékpárutak épültek, valamint közösségi közlekedési fejlesztések valósultak meg. A térségi jelentőségű közutak fejlesztése területi kohéziós szempontból meghatározó, hiszen hozzájárulnak a régióban meglévő gyenge belső térségi kapcsolatok erősítéséhez. A fejlesztések összességében

hozzájárultak a régió versenyképességének javulásához. A belterületi utak fejlesztése gazdaságfejlesztési szempontból kevésbé értékelhető, hiszen leginkább az elavult városi közlekedési infrastruktúra pótlását, javítását eredményezte. A környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztési beruházások (például csapadékvíz-elvezetés) gazdaságfejlesztési jelentősége szintén elhanyagolható.

A régióban felhasznált ROP források közel 15 százaléka (25 milliárd forint) városrehabilitációs célokat szolgált. A városhálózati hatáértékelés (NFÜ, 2013b) kritikusan megállapítja, hogy bár a fejlesztéspolitikai források abszorpciója megfelelő volt, a források hasznosulása már kevésbé: a felhasznált források nem javították a városok minőségét, nem élénkítették gazdaságukat, és nem növelték vonzerejüket. Bár a városrehabilitációk a gazdaságfejlesztési szerepüket valóban csak korlátozottan tudták betölteni, azonban a régió városai, így Székesfehérvár, Tatabánya, Veszprém vonzerejének növeléséhez jelentősen hozzájárultak. A koncentrált beavatkozásoknak köszönhetően pedig nemcsak a városi funkciók gazdagodtak, de egyes közszféra- és a közszolgáltatási elemek minősége is javult.

Forrásallokáció 2014-2020

A jelenlegi költségvetési időszak programjainak végrehajtása ugyan még folyamatban van, a források már 100% feletti mértékben vannak lekötve, így lehetséges az időszak midterm típusú vizsgálata. A területi operatív programok keretében megítélt egy főre jutó támogatás nagyságban meglévő különbségek összhangban vannak a régiók fejlettségi különbségeivel. Azaz a gazdaságilag fejlettebb régiók több, a fejletlenebbek kevesebb támogatási forrásban részesülnek. A Közép-Dunántúl régió egy főre jutó megítélt támogatás nagysága nem éri el a 150 ezer forintot, ami nagyságrendileg megegyezik a Nyugat-Dunántúl régió értékével.

A fejlesztési források együtöde a régió közlekedésfejlesztési céljait szolgálja, amely arányait tekintve magasabb, mint a korábbi időszakban a területre allokált összeg. A támogatott közlekedésfejlesztési projektek tekintetében jelentős különbségek nincsenek, belterületi utak,

kerékpárutak fejlesztése valósul meg, valamint a régió belüli közlekedési kapcsolatok javulnak, ez utóbbi a 4-5 számjegyű főutak fejlesztését jelenti. A témaerületek közül a második helyen a településfejlesztési beruházások állnak. A teljes forrás 17%-ából valósulnak meg ezek a fejlesztések, ami nagyságrendileg hasonló, mint a korábbi időszakban. Arányait tekintve jelentősen kevesebb forrás jut a területi programokból turizmusfejlesztésre. Míg a 2007-2013-as időszakban ez volt a legjelentősebb fejlesztési terület (a források 23%-át szívtva fel), addig a jelenlegi időszakban már csak a források 11%-a jut ide. Ez nem azt jelenti, hogy kevesebb is lesz a régióban turizmusra fordított fejlesztési forrás, ugyanis az országos jelentőségű turisztikai projektek már nem a területi operatív programban, hanem a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programban (GINOP) kaptak helyet.

A versenyképességi és innovációs szempontból mérlegelve a fejlesztéseket, semmilyen jelentős különbséget nem találunk a korábbi időszakhoz képest.

A kutatás végkövetkeztetései

A Közép-Dunántúl régió az elmúlt évtizedekben stabilan megőrizte a többi régióhoz képesti, kedvező gazdasági pozícióját, és jól használta ki társadalmi-gazdasági adottságait annak érdekében, hogy sikeresen vonzzon külföldi működő tőkét a városba. A régió gazdasága, egy átmeneti rövid időszakot kivéve növekedési pályára állt, a regisztrált munkanélküliek száma és aránya jelentősen csökkent, a foglalkoztatottság mértéke nőtt. A makrogazdasági adatok egy jelentős része tehát egy egészségesen működő gazdaság képét tükrözik, amely előfeltétele volt a kohéziós források sikeres felhasználásának. Egy gyenge lábakon álló gazdaság ugyanis a forrásabszorpciós képességre is negatív hatással lett volna. Kijelenthető, hogy a régió a területi operatív programokban rendelkezésre álló európai uniós forrásait relatíve jól használta fel. A régióközpont Székesfehérvár nem szívta el aránytalanul nagy részét a területi forrásoknak, ez által a területi kohéziós célkitűzések nem sérültek a forrásallokáció során. Összességében elmondható, hogy a régióban felhasznált

uniós források nem kizárólag a hiányzó és / vagy elavult infrastruktúrák pótlására irányultak. Ezzel szemben hozzájárultak a versenyképességi és gazdaságfejlesztési célkitűzések megvalósulásához is. A rendelkezésre álló források jelentős részét szívták fel az olyan beruházások, amelyek közvetlenül is hozzájárulnak a gazdaság élénkítéséhez, befektetők városba vonzásához, a már meglévők megtartásához. A nem gazdaságélénkítést célzó programok keretében végrehajtott infrastruktúrafejlesztések beruházások közvetlen gazdaságfejlesztési jelentősége ugyan elhanyagolható, azonban ezekből a forrásokból újultak meg a régió városi, humán és közszféra elemei.

Ugyanakkor az egészségesnek tűnő gazdaság, magas szintű foglalkoztatottság, és a relatíve sikeres uniós forrásfelhasználás nem járt együtt a Közép-Dunántúl régió versenyképességének és innovativitásának növekedésével. Félrevezető lenne a hazai viszonylatban kedvező makrogazdasági mutatókból kiindulni, nemzetközi viszonylatban ugyanis továbbra is csak a rangsor vége fele található a régió, mind a versenyképességi, mind az innovációs mutatók tekintetében, messze lemaradva az uniós átlagtól. Az uniós forrásoktól való függés a régió versenyképessége ellen ható folyamatokat indít el. A vállalkozások kockázatvállalási hajlandósága alacsony, az „ingeny pénz” pazarló költségvetésű projektek megvalósulását eredményezi. Továbbra is alacsony a régió gazdaságát meghatározó multinacionális vállalatok helyi beágyazottsága, a kkv-k csak korlátozottan jelennek meg beszállítóként, ha megjelennek, akkor is csak igen alacsony a hozzáadott értékkel. Alacsony a K+F ráfordítások aránya mind a magán, mind az állami szférában, és összességében nemzetközi összehasonlításban kedvezőtlenek a régió innovációs mutatói. A hosszú távú stabilitáshoz szükséges a régió tudásintenzív ágazatainak fejlesztése, a nagyvállalatok helyi beágyazottságának erősítése és a kkv-k innovációs potenciáljának növelése.

PÁSZTOR ENDRE

Irodalom

BARÁTH Gabriella - MOLNÁR Balázs - SZÉPVÖLGYI Ákos (2001) A külföldi működőtőke szerepe a Közép-Dunántúl átalakuló gazdaságában. Tér és Társadalom, 15. évf. 2. sz. 183–200.

NEMZETI FEJLESZTÉSI ÜGYNÖKSÉG (2013a): Városhálózati hatásértékelés. Budapest.

EURÓPAI BIZOTTSÁG (2016): A MAGYAR KUTATÁSI ÉS INNOVÁCIÓS RENDSZERRŐL SZÓLÓ SZAKÉRTŐI ÉRTÉKELÉS (PEERREVIEW). BRÜSSZEL
fDi (2018): European Cities and Regions of the Future 2018/19 – Cities. fDi Intelligence Magazine, február/március, <https://www.fdiintelligence.com/content/download/71341/2038156/file/fDi%20European%20Cities%20and%20Regions%20of%20the%20Future%202018:19.pdf>.

Gazdaságfejlesztési és innovációs operatív program (2014): <https://www.palyazat.gov.hu/node/56577#>. Letöltve: 2020.10.08

KPMG (2017): A magyarországi európai uniós források felhasználásának és hatásainak elemzése a 2007–2013-as programozási időszak vonatkozásában. KPMG Tanácsadó Kft., Budapest, https://www.palyazat.gov.hu/magyarorszag_i_europai_unios_forrasok_elemzese.

KUKELY György (2008): A külföldi működőtőke-beruházások hatása az ipar területi folyamataira Magyarországon, különös tekintettel a delokalizációra. Doktori értekezés. ELTE, Természettudományi Kar, Földrajz- és Földtudományi Intézet, Budapest.

Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014–2020-as fejlesztési időszakra (2014): <https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=52032>. Letöltve: 2020.02.01

MOLNÁR Ernő - DÉZSI Gyula - LENGYEL István - KOZMA Gábor (2018): Vidéki nagyvárosaink gazdaságának összehasonlító elemzése. Területi Statisztika, 58. évf. 6. sz. 610–637.

NAGY Sándor Gyula (2008): Az európai uniós támogatások hatékonyságának mérése. Hatékonyság és hatásosság az európai uniós támogatások felhasználásánál 2004 és 2006 között Magyarországon az első Nemzeti Fejlesztési Terv keretében. Doktori értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest.

PÁSZTOR Endre (2019): Hazai Kutatás, Fejlesztés és Innováció Fő Problémái és Finanszírozása. Comitatus: Önkormányzati Szemle, 59-72

SZÁZADVÉG GAZDASÁGKUTATÓ ZRT., (2016): Regionális operatív programok 2007–2013-as forrásfelhasználásának területi elemzése. Budapest.

SZÉPVÖLGYI Ákos (2006): A tudásközvetítés és -felhasználás helyi hálózatai a Közép-Dunántúlon. Tér és Társadalom 20. évf. 4. sz. 145–159.

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (2014): <https://www.palyazat.gov.hu/doc/4384>. Letöltve: 2020.10.08

Abstract

The aim of the study is to present the competitiveness characteristics and innovation potential of the Central Transdanubia region and to examine whether these have changed significantly as a result of the European Union's territorial resources or not. The first part of the study analyses the socio-economic characteristics of the Central Transdanubia region, from the point of view of competitiveness and innovation, based on the relevant literature and macroeconomic data. The study was carried out by analysing complex indicators that combine many sub-indicators, which are suitable for quantifying the innovation performance and competitiveness characteristics of a country or region. As the formation of the complex indicators and the measurement of their sub-indicators were based on a uniform, international methodology, they are suitable for the comparative analysis of different territorial units. The second half of the study is a support allocation analysis that examines the characteristics of the cohesion territorial supports. We are looking for the answer to the question of whether the resources used within the framework of the territorial programmes have an impact on the innovation performance and competitiveness of the Central Transdanubia region. The study covers two budget periods: the 2007-2013 period, which has already been closed, and the current 2014-2020 budget period. The main conclusion of the study is that the region's good macroeconomic data (high employment, growing GDP) and high absorption rates are not reflected in either the competitiveness or innovation performance. Long-term stability requires the development of knowledge-intensive sectors in the region, strengthening the local embeddedness of large companies and increasing the innovation potential of SMEs.

Key words: support allocation, competitiveness, innovation

Jegyzetek

1. Az Eurostat által kifejlesztett egész Európát lefedő rendszer, Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS, Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrája)

2. 1. institutions (intézmények), 2. macroeconomic stability (makroökonómiai stabilitás), 3. infrascruture (infrastruktúra), 4. health (egészség), 5. basic education (közoktatás), 6. (higher education and life long learning (felsőfo-

kú oktatás és élethosszig tartó tanulás), 7. labour market efficiency (munkaerőpiaci hatékonyság), 8. maket size (piacméret), 9. technological readiness (technológiai felkészültség); 10 business sophistication (üzleti kifinomultság); 11 innovation (innováció). A 11 kategória 3 alindexben csoportosítja a mutatókat: basic sub-index (alap alindex, 1-5); efficiency sub-index (hatékonysági alindex, 6-8); innovation sub-index (innováció alindex, 9-11).

